

BANKŲ SEKTORIAUS PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMAS GLOBALIZACIJOS SĄLYGOMIS

Neringa BEINARAVIČIŪTĖ^{1*}, Asta VASILIAUSKAITĖ²

^{1,2}*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Ekonomikos inžinerijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva*

Gauta 2018 gruodžio 18 d.; priimta 2019 vasario 4 d.

Santrauka. Globalizaciją tyrėjai apibūdina skirtingai, priskirdami sąvokai socialinį, ekonominį, politinį ar kitą turinį. Visgi yra pripažįstama, kad globalizacija yra neatsiejama ekonomikos dalis, galinti daryti įvairiems ekonomikos sektoriams tiek teigiamą tiek neigiamą įtaką. Kadangi bankai yra neatsiejama finansų rinkos dalis, o tuo pačiu ir visos ekonomikos, yra svarbu išnagrinėti globalizacijos poveikį bankinėms institucijoms. Pagrindinės iš jų yra lėšų pritraukimas, susijungimas ir technologinė pažanga. Visgi yra pastebimos ir grėsmės, kurios bankams įvardijamos kaip valiutos arba finansų krizė. Pasaulyje pripažintas ir plačiai naudojamas yra KOF globalizacijos indeksas. Jo vertinimą sudaro trys sritys: socialinė, ekonominė ir politinė. Atkreipiant dėmesį į tai, kad bankų plėtra globalizacijos sąlygomis gali daryti ir neigiamą poveikį bankų veiklai, finansų sektoriui, o galiausiai ir visos šalies ekonomikai, svarbu valdyti kylančias rizikas. Dėl šios priežasties Šiaurės ir Baltijos šalys (NB8) pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kurios pagrindu kiekvienos šalies ekspertai diskutuoja skirtingomis temomis ir sudaro galimus veiksmų planus kylančioms problemoms spręsti. Pagrindinis darbo tikslas – identifikuoti kriterijus, kurie daro įtaką bankų plėtrai ir įvertinti kylančias tendencijas.

Reikšminiai žodžiai: bankų plėtra, globalizacija, plėtros tendencijos, galimybės ir grėsmės, bankinė rinka, KOF indeksas, NB8 bendradarbiavimo sutartis, pelnas, Pasaulio inovacijų indeksas.

Įvadas

Šiuolaikiniame globaliame pasaulyje, kur viskas sparčiai vystosi, o tuo pačiu ir ekonomika, ypatingai svarbus yra kiekvieno dalyvio finansinis stabilumas ir užtikrintumas. Čia komerciniai bankai turi bene didžiausią reikšmę ir vaidina itin svarbų vaidmenį visame pasaulyje. Globalizacija yra vienas iš aktyviausių ir nuolat besikeičiančių procesų, apie kurį diskutuojama nuolat. Kadangi tai yra sudėtingas procesas, apimantis įvairias tiek ekonomines, tiek politines, tiek socialines sritis, nuolat yra vykdomi tyrimai, analizuojama jau turima informacija ir bandoma nuspėti kokią įtaką dabartinimas procesams gali turėti tolesnė globalizacijos kaita. Analizuojant literatūrą globalizacijos tema galima pastebėti, kad nėra sutariama dėl vieningo globalizacijos apibrėžimo, tačiau daugelis pripažįsta, kad tai sudėtingas procesas, kuris nuolat keičiasi ir kuris negali būti vertinamas siaurąja prasme. Yra dvi globalizacijos pusės: iš vienos matomos galimybės, kurios teikia papildomą naudą įmonėms, kitoje pusėje matomos grėsmės, kurias būtina valdyti, kad maksimaliai būtų išnaudojamos globalizacijos procesų teikiamos naudos. Nors nemaža dalis autorių teigia, kad globalizacijos teigiami aspektai atsveria neigiamus, yra daug prieštarų nuomonių, kurios labiau pabrėžia neigiamus aspektus. Manoma, kad keliamos grėsmės yra tokios sudėtingos, jog nusveria teikiamas naudas. Kadangi bankai yra neatsiejama finansinio sektoriaus dalis, kuriai globalizacija daro itin didelę įtaką, svarbu suprasti konkrečiai kokią įtaką bankams ir jų plėtrai daro globalizacija ir išskirti pagrindines bankų sektoriaus plėtros tendencijas.

Tyrimo objektas – bankų sektorių plėtros tendencijos globaliame kontekste.

Tyrimo tikslas – identifikuoti kriterijus, kurie daro įtaką bankų sektoriaus plėtrai ir įvertinti kylančias tendencijas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti globalizacijos sampratą;
2. Apibūdinti KOF globalizacijos indeksą;
3. Aptarti bankų plėtros galimybes;
4. Atlikti empirinį tyrimą ir pateikti išvadas.

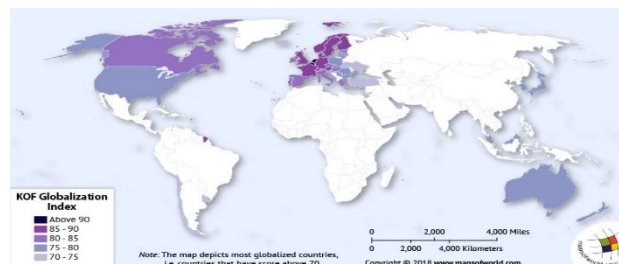
* Autorius susirašinėti. El. paštas neringa.beinaraviciute@stud.vgtu.lt

1. Globalizacijos samprata

Svarbu pabrėžti, kad globalizacija veikia daugybę skirtingų sričių, jos negalima sieti vien tik su ekonominiais ar politiniais aspektais. Dėl šios priežasties, pačios globalizacijos apibūdinimui pasitelkiamos skirtingos sąvokos. Vienų specialistų požiūriu globalizacija ir atskiros globalizacijos rūšys apibūdinamos plačiosiomis prasmėmis orientuojantis į bendrą visuomenę, kiti pateikia siauresnius ir labiau detalizuotus paaiškinimus, kurie tiesiogiai priskiriami atitinkamai sričiai. Oficialiuose šaltiniuose pateikiama ir visame pasaulyje pripažįstama Oxford žodyne globalizacijos sąvoka apibrėžiama kaip procesas, kurio metu verslas arba kitos organizacijos išvysto tarptautinę įtaką arba pradeda vykdyti veiklą tarptautiniu lygmeniu (2018). Tuo tarpu lietuvių kalbos terminų žodyne globalizacija apibūdinama kaip procesas, reiškiny, kuris vyksta socialinėje plotmėje ir apima pačias įvairiausias visuomenės, valstybės bei kitų socialinių darinių veiklos sritis, jų aplinką. Globalizacijos procesas pasireiškia tarpusavio ryšių intensyvėjimu, judėjimu bei kitomis charakteristikomis viso pasaulio mastu (2018). Kadangi su globalizacija susiję procesai yra itin reikšmingi ir jiems skiriama gana daug dėmesio, galima pastebėti ir kitų sąvokų, kurios nėra pateikiamos žodynuose, tačiau vis tiek plačiai naudojamos. Globalizacija gali būti apibūdinama kaip grupė ekonominių, technologinių, politinių ir kultūrinių struktūrų bei procesų, kurie kyla dėl prekių ir turto vartojimo bei prekybos pakitimų. Akcentuojamas tas turtas, kuris sudaro tarptautinės politinės ekonomikos pagrindą (MOST, 2001). Al-Rodhan ir Gérard Stoudmann (2006) pateikia globalizacijos apibrėžimą plačiąja prasme ir teigia, kad globalizacija yra procesas, kuris apima tarptautinės ir tarpkultūrinės žmoniškosios ir nežmoniškosios veiklos integracijos veiksmus, procesą ir pasekmes. Fife ir Lindsey (2002) išskiria tris skirtingas, tačiau tarpusavyje koreliuojančias globalizacijos prasmes. Pirmoji apibūdina tarp politinių ribų didėjančios rinkų integracijos ekonominį fenomeną (reikšmingi tiek politiniai, tiek ir technologiniai veiksniai). Antroji nusako griežtai politinį, fenomeną, kuris apima mažėjančius vyriausybės nustatytus prekių, paslaugų ir kapitalo srautų barjerus. Trečioji prasmė apibūdina daug platesnį politinį fenomeną, kai į rinką orientuota politika pasauliniu mastu paplinta tiek vidaus, tiek ir tarptautinėje sferose. Autorius ypatingai pabrėžia sąsają tarp visų pateikiamų prasmų. Tarptautinis valiutos fondas (2002) orientuojasi į ekonominę globalizaciją ir teigia, kad ekonominė globalizacija yra istorinis procesas, žmonijos inovacijų ir technologinio progreso rezultatas. Ji nusako didėjančią ekonomikos integraciją visame pasaulyje, ypač per prekybą ir finansų srautus. Kartais ekonominės globalizacijos terminas reiškia žmonių (darbo jėgos) ir žinių (technologijų) judėjimą per tarptautines sienas. Gaburro ir O'Boyle (2003) kalbėdami apie ekonominę globalizaciją turi omenyje ekonominių subjektų (verslo įmonių, bankų ir finansų įmonių), dirbančių skirtingose šalyse ir tarnaujančių pasaulio rinkai be vyraujančio nacionalinio pagrindo praktiką. Šie subjektai keičia savo buvimo vietą tarp šalių teritorijų pagal augimo ir pelno galimybes ir auga ne todėl, kad juos remia ir saugo kuri nors valstybė; augimą lemia jų pačių pastangos siekti geriausių rezultatų. Jie vykdo savo ekonominius reikalus taip, lyg šalis apibrėžiančios ribos neegzistotų. Urbšienė (2012) teigia, kad daugelis autorių (pvz., Mishkin, 2008; Fisher, 1997; Obstfeld, 2002, 2004; Schole, 2005; Strange, 1996), kurie rašė globalizacijos temomis, pabrėžia teigiamus globalizacijos aspektus. Visgi po 2008 metų pasaulinės finansų krizės debatai buvo atnaujinti ir pradėta diskutuoti apie finansų rinkų globalizacijos keliamas grėsmes ir patiriamą žalą. Lieka atviras klausimas, ar globalizacijos teikiama nauda gali atsverti kylančias grėsmes? Svarbu yra ne tik pripažinti globalizacijos faktą bet ir gebėti įvertinti globalizacijos mastą. Vieną iš globalizacijos lygio vertinimo rodiklių sukūrė Švedijos KOF įmonė. Rodiklis pavadintas KOF globalizacijos indeksu. Šis indeksas matuoja kiekvienos šalies pasaulinę sąveiką.

Kuo KOF globalizacijos indeksas didesnis, tuo šalis yra globalesnė. Pagal pateiktą paveikslą matyti, kad globaliausios pasaulio šalys yra Belgija ir Olandija.

KOF vertinimą sudaro trys tyrimų sritys: socialinė, ekonominė ir politinė. Pagal šį indeksą, šalys yra vertinamos 100 balų skalėje. Kuo arčiau 100 balų, tuo globalesnė yra šalis (žr. 1 pav.).

1 pav. Globaliausios pasaulio šalys, 2018 (Maps of Worlds, 2018)

KOF teigiami aspektai (KOF, 2018):

- Atskiri duomenų vertinimo komponentai turi svertinę vertę, todėl arti kraštutinių reikšmių esantys taškai yra sumažinami, o dėl to šalies indeksas tampa realistiškesniu ir patikimesniu.
- Duomenis galima išskirstyti į ekonominės, socialinės ir politinės globalizacijos lygius, dėl to galima pažiūrėti į kiekvieną iš trijų aspektų atskirai ir įvertinti, kuris iš jų didina arba mažina indeksą.
- Ekonominės globalizacijos duomenys yra padalinti į konkrečius srautus ir apribojimus, todėl jie nėra paremti vien šalies BVP lygiu.
- Ekonominė globalizacija sudaro 37% visos skalės, o tai naudinga, nes ekonomika veikia beveik visus globalizacijos aspektus.
- Duomenys surenkami iš įvairių šaltinių, o dėl to duomenys yra patikimesni.
- Į politinės globalizacijos vertinimą įeina dalyvavimas tarptautinėse organizacijose, ambasados, dalyvavimas JT misijose ir tarptautiniuose susitarimuose, todėl tai parodo kokia atvira šalis yra

užsieniečiams.

Aptarti globalizacijos sąvokos apibūdinimai yra svarbūs nagrinėjant globalizacijos procesų keliamų galimybių ir grėsmių aspektus.

2. Globalizacijos teikiamos galimybės ir keliamos grėsmės

Finansų rinkoms, o tuo pačiu ir bankams globalizacija sudaro galimybes pritraukti lėšas globalioje rinkoje, kuri yra didesnė, likvidesnė ir pigesnė (Eitman, Stonehill, & Moffett, 2004), o investuotojams išauga galimybės padidinti investicijų grąžą, investuojant mažiau išsivysčiusiose šalyse, bei sumažinti portfelio riziką diversifikavimo dėka (Urbšienė, 2012).

Kita globalizacijos proceso teikiama galimybė bankiniam sektoriui – susijungimai. Tokiu būdu bankai apima didesnę rinkos dalį, kadangi turimi klientų portfeliai yra sudedami ir priskiriami naujai susiformavusiam vienetui, taip pat yra didelė galimybė padidinti ir banko efektyvumą, panaudoti skirtingus turimus produktus klientams, kuriems tai bus naujiena. Pasak Stanikūno (2008), tada, kai bankų susijungimai suteikia naudą neprofesionaliems rinkoms dalyviams (vartotojams) ir užtikrina teikiamų finansinių paslaugų stabilumą, labai svarbu yra atkreipti dėmesį ir į bankinio sektoriaus efektyvumo užtikrinimą. Visgi ta pati teikiama galimybė – susijungimas, gali taip pat turėti ir neigiamą poveikį. Stanikūnas (2008) darbe pateikia, kad informaciją apie JAV ekonomisto Staphen Rhoades atliktą tyrimą, kuris parodė, jog bankų susijungimai ne visada būna tik naudą vartotojams ir rinkai sukurianti priemonė. Finansinių paslaugų kokybė po kelių stambių komercinių bankų koncentracijos nepagerėjo, o atvirkščiai, susijungimai paveikė paslaugų skaičiaus mažėjimą.

Globalizacija taip pat skatina ir technologinę pažangą, kadangi viskas sparčiai vystosi ir tobulėja. Stanikūnas (2008) savo darbe taip pat teigia, kad „Informacinių technologijų, susisiekimo ir informacijos perdavimo procesų pažanga turi lemiamos įtakos finansinių paslaugų teikimo sektoriuje, taip pat ir įgyvendinant komercinių bankų susijungimus“. Kadangi vis daugiau vartotojų naudojami naujais technologiniais sprendimais, dėl atsiradusios paklausos, paslaugų tiekėjai privalo reaguoti ir pasiūlyti kaip patogiau ir paprasčiau būtų galima naudotis būtent jų kuriamais produktais. Bankai – neatsiejama šio proceso dalis, nes dauguma atsiskaitymų vyksta būtent per bankus. Dėl šios priežasties, galimybė bet kuriuo metu ir bet kurioje vietoje suteikti vartotojams pagrindines paslaugas yra būtina ir šiam tikslui pasiekti privalo išmanyti naujausias technologijas ir pasiūlyti kuo modernesnius sprendimus.

Yra autorių, kurie nagrinėdami globalizacijos procesus teigia, jog globalizacija turi daugiau neigiamų aspektų nei teigiamų, bankiniam (finansiniam) sektoriuje taip pat sutinkame nemažai globalizacijos keliamų grėsmių. Atsižvelgiant į tai, kad globalizacijos procesai vyksta stiprėjančiai, tai tokiu pat mastu galima pastebėti ir kylančias grėsmes.

Atitinkamoms rizikoms valdyti jau yra sukurtos tarptautinės institucijos, tokios kaip Pasaulio bankas, Baselio komitetas, Tarptautinis Valiutos Fondas ir kt. Viena iš globalizacijos keliamų grėsmių visai finansų rinkai yra valiutos krizė (Urbšienė, 2012). Autorė pateikia Eichengreen, Rose ir Wyplosz (1995) suformuotą apibrėžimą, kad valiutos krizė plačiąja prasme yra situacija, kai pasikeičia arba valiutos kursas, arba pinigų rinkos palūkanų norma, arba CB užsienio valiutos rezervai.

Urbšienė (2012) kaip vieną iš globalizacijos keliamų grėsmių išskiria ir finansų krizes, kurios dažniausiai gali kilti dėl ekonomikos, o ypač finansinio sektoriaus, silpnumo ir lūkesčių efekto. Darbe pateikiami autorių Radelet ir Sachs (1998) bei Jeanne (2000) teiginiai, vieną iš finansų krizės priežasčių nurodo lūkesčių efektą, kadangi daugelyje šalių, kurios buvo patyrusios finansų krizes, makroekonominiai rodikliai nebuvo blogi. Be to, autoriai teigia, kad finansų krizės vyksta plačiai, yra susijusios ne su viena konkrečia šalimi, todėl krizių kilmė negali būti aiškinama vienos šalies makroekonominiais rodikliais.

Apibendrinant išskirtas globalizacijos teikiamas galimybes ir grėsmes bankų sektoriui, galima daryti prielaidą, kad teikiamos galimybės gali nusverti kylančias grėsmes. Tačiau atitinkamai laiku ir efektyviai turi būti valdomi kylantys pavojai. Šiuo tikslu ir yra įkurtos institucijos, kurios specializuojasi globalizacijos procesų keliamo rizikos analizėje ir atitinkamai planuoja tolimesnius reikalingus veiksmus. Tokio pobūdžio institucijoms priskiriama Pasaulio bankas, Baselio komitetas, Tarptautinis Valiutos Fondas ir kt.

3. Bankai ir jų plėtra

Bankai yra finansų institucijos, todėl apžvelgiant jų veiklą, yra nagrinėjami finansinės globalizacijos aspektai ir poveikis finansinei globalizacijai bei pasaulinei ekonomikai (Das, 2010). Remiantis autoriumi, finansinė globalizacija tai šalies finansų sistemos integravimas su pasaulio finansų rinkomis ir institucijomis. Finansinės globalizacijos procesai skatina vietinio finansų sektoriaus liberalizavimą ir reguliavimo panaikinimą. Tarpvalstybiniai kapitalo srautai skatina integruoti vidaus ir pasaulio rinkas bei sistemas. Nuo pat devintojo dešimtmečio finansų sektoriaus globalizacijai stipriausią įtaką darė technologijos, dereguliacijos ir didėjanti šalių finansinė integracija (Financial, 2016). Galima išskirti keturias pagrindines priežastis, dėl kurių bankai išsiplėtė tarptautiniu mastu. Pirmiausia buvo ieškoma verslo galimybių ir rizikos diversifikavimo (Wildman, 2010). Antra, reikėjo didinti kapitalo naudojimo efektyvumą, pasitelkiant masto ekonomiją (Troger, 2012). Trečia, bankai išsiplėtė tarptautiniu mastu ir dėl paskatos šalyse, kuriose yra skaidrios ir palyginti neintervencinės institucinės ir reguliavimo sistemos (Claessens et al. 2008). Galiausiai buvo siekiama nukreipti verslo klientus į jų tarptautinę plėtrą, kuri paprastai vykdoma geografiškai artimose šalyse ir turi bendras kultūrinės ypatybes (Buch, 2005).

Kadangi vienas iš svarbiausių veiksnių daugelio šalių ekonomikoje, o tuo pačiu ir bankų sektoriuje, yra tiesioginės užsienio investicijos, jų pritraukimas įvardijamas kaip vienas svarbiausių ekonominės politikos uždavinių ir siekiamų tikslų (Stankevičienė & Lakštutienė, 2012). Kadangi šalies ekonominė padėtis yra neatsiejama nuo bankų veiklos, šalies plėtros galimybės yra tiesiogiai susiję ir su pačių bankų plėtros galimybėmis. „Kiekvienos šalies kuriama ir formuojama ekonominė aplinka turi tiesioginį poveikį pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas ir formuojant požiūrį apie valstybės patrauklumą bendrame kitų šalių kontekste. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas tampa lemiamu nacionalinės plėtros strategijos vaidmeniu daugelyje šalių, investicijas suvokiant kaip patraukliausią ekonomikos plėtros elementą, apimančią kapitalo, technologijos, rinkodaros, verslumo ir

žmogiškųjų išteklių valdymo visumą“ (Stankevičienė & Lakštutienė, 2012). Tuos pačius apibūdinimus tiesiogiai galima pritaikyti ir bankų sektoriui, kadangi galimybė pritraukti užsienio investicijas galima tuo atveju, kai institucija veikia palankioje ekonominio vystymosi terpėje. Taip pat svarbu, kad tiek pačioje šalyje, kur bankai veikia, tiek ir pačiuose bankuose vyrautų pozityvus požiūris į užsienio investuotojus. Pasirenkama tokia institucija, kuri investuotojų akimis turi daugiausiai potencialo ir papildomas indėlis į konkrečios įstaigos veiklą pritrauktų dar daugiau dėmesio. Dauguma atvejų, bankų plėtra yra siejama su teigiamais aspektais, kai pritrauktos investicijos suteikia galimybę padidinti veiklos mastą, pritraukti naujų klientų, kurių dėka gerėja finansiniai rezultatai, taip pat stiprėja ir institucijos įvaizdis. Teigiami banko plėtros rezultatai tiesiogiai siejami ir su visos šalies ekonomikos augimu, kas turi įtakos ir galimoms tiesioginėms užsienio investicijoms į visą šalį, ne tik į konkrečią finansinę instituciją. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo į Lietuvą pavyzdys yra Blackstone, vienos didžiausių Amerikos investicijų bendrovės sprendimas įsigyti 60 % Baltijos šalyse veikiančio Luminor banko. Susitarimas buvo pasirašytas atsižvelgiant į tai, kad Blackstone investicijos yra visiškai suderintos su banko vizija, o papildomos lėšos sustiprins ir pagreitins banko strategijos įgyvendinimą tapti nepriklausoma finansine grupe, orientuota į Baltijos regioną (Blackstone, 2018). Šiuo konkrečiu atveju planuojamas teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis, kai papildomai pritrauktos lėšos padeda įgyvendinti banko strategijas. Visgi, yra tikimybė, kad tiesioginės užsienio investicijos gali turėti ir neigiamų padarinių. Visada yra tikimybė, kad pats investuotojas turi kitą požiūrį į atitinkamos banko/institucijos veiklą ir konkrečios veiklos strategiją. Šiuo atveju, pradėjus vykdyti iki šiol sėkmingos įmonės veiklą naudojant kitą strategiją, galimas neigiamas poveikis finansiniams rezultatams. Kadangi suteikiamos papildomos investicijos, įmonės veikla, naudojant naują strategiją, vykdoma didesniu mastu, o dėl to gali nepavykti efektyviai išnaudoti sukurto naujo potencialo ir tai pablogina finansinius rezultatus. Galimas ir kitas variantas, kai investuotojas nėra didelis rinkos žaidėjas ir neturi atitinkamos patirties sudarant veikos strategijas ar veiklos planus. Tokiu atveju investicijos taip pat nebus išnaudojamos efektyviai ir įmonė ar įstaiga, į kurią yra investuojama, kartu prisiima papildomą riziką dėl tolimesnių rezultatų. Visos galimos neigiamos investicijos yra rizikingos tiek bankams, tiek ir visai finansų sistemai, kadangi iš rinkos išėjus vienam svarbiam jos dalyviui, kyla papildoma rizikos visai šalies ekonomikai. Yra labai svarbu, kad visos kylančios rizikos būtų valdomos ir atitinkamai priimami sprendimai, kurie slopintų neigiamus padarinius neumumatytais atvejais.

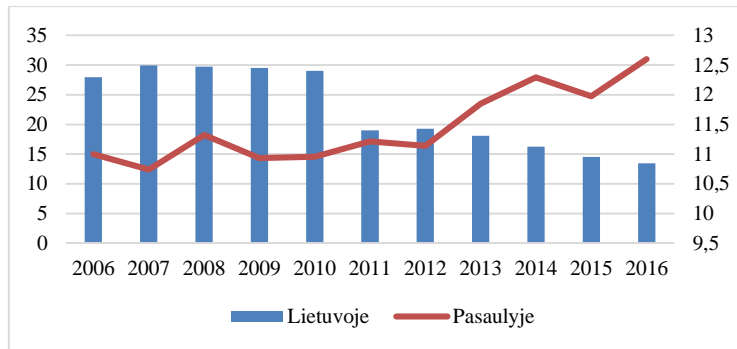
4. Šiaurės-Baltijos šalių susitarimas

Kadangi bankų plėtra globalizacijos sąlygomis gali daryti ir neigiamą poveikį bankų veiklai, finansų sektoriui, o galiausiai ir visos šalies ekonomikai, būtina imtis prevencinių priemonių, kurios stabdytų galimas rizikas arba bent jau sumažintų galimus padarinius. Šiuo tikslu Šiaurės ir Baltijos šalys (NB8) pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kurios pagrindu kiekvienos šalies įvairių sričių ekspertai diskutuoja skirtingomis temomis ir sudaro galimus veiksmų planus kylančioms problemoms spręsti. NB8 – Šiaurės ir Baltijos šalių aštuonetas. Tai jau 25 metus gyvuojantis neformalus bendradarbiavimo formatas, kurį sudaro 5 Šiaurės ir 3 Baltijos šalys: Suomija, Švedija, Danija, Norvegija, Islandija, Lietuva, Latvija, Estija. Susitarimas, kuriuo patvirtinamas reguliarius bendradarbiavimas įvairiose srityse, buvo pasirašytas 1992 m. rugpjūčio 17-18 d. Danijos Bornholmo saloje. Pagal pasirašytą susitarimą, visos šalys reguliariai diskutuoja apie tarptautinės politikos aktualijas ir įvairius bendradarbiavimo klausimus bei priima sprendimus dėl tolimesnio veiklos vystymo. NB8 susitikimuose vyksta finansų, centrinių bankų, švietimo, žemės ūkio, laivybos, lyčių lygybės ir kitų sričių ekspertų diskusijos. Pagal pateikiamą informaciją, šalys bendradarbiauja aptariant ir analizuojant klausimus bei sritis, kurios tiesiogiai siejamos su globalizacija, jos procesais ir iš to kylančiomis problemomis.

2010 metais Baltijos šalių iniciatyva buvo pasirašytas šalių susitarimo memorandumas dėl tarpvalstybinio finansinio stabilumo pasitelkiant atitinkamas ministerijas, centrinius bankus, finansų priežiūros institucijas ir kitas priežiūros institucijas. Šalys pripažįsta, kad tarptautinė aplinka sujungia svarbias ministerijas, centrinius bankus, finansų priežiūros institucijas ir Šiaurės-Baltijos šalių regiono priežiūros institucijas tam, kad būtų skatinamas finansinis stabilumas regionuose bei užtikrinama tam tikra gaunama nauda. Suinteresuotosios šalys (Suomija, Švedija, Danija, Norvegija, Islandija, Lietuva, Latvija, Estija) bei šių šalių susijusios sprendimų priėmimo institucijos pripažįsta, kad jų bendri finansinio stabilumo interesai kyla iš potencialių sisteminių tarpusavio jungčių tarp atitinkamų šalių, o tai yra pagrindas sustiprintam bendradarbiavimui ir koordinavimui palaikant finansinį stabilumą. Remiantis pateiktomis svarstomomis sritimis, šalys ir toliau bendradarbiaus ir pakeis galiojančią Šiaurės ir Baltijos šalių stabilumo grupės (NBSG) susitarimą. Pagrindinis galiojančio memorandumo tikslas yra palengvinti šalių bendradarbiavimą ir koordinavimą, labiausiai koncentruojantis į finansų sistemos funkcionavimą ir finansų krizės kilimo bei galimo jos plitimo prevencijos veiksmų aptarimą. Pabrėžiama, kad memorandumas nėra skirtas tik konkrečios šalies vidaus finansinio stabilumo problemoms. NBSG siekia mažinti rizikas, dėl kurių gali sutrikti finansų rinkų veikimas, be to, skatina finansinį stabilumą regione (New Nordic-Baltic Memorandum of Understanding, 2018).

5. Bankų plėtros tendencijos

Bankų sektoriaus plėtra globalizacijos aplinkoje vyksta įvairiomis kryptimis. Viena iš vystymosi krypčių yra bankų koncentracija ir bankų padalinių tinklo optimizacija. Bankų padalinių skaičiaus kaita Lietuvoje vyksta kitaip nei daugelyje kitų šalių. Tokią išvadą galima daryti apžvelgus 2 pav. pavaizduotą informaciją. Žemiau pateikta diagrama, kurioje galima matyti Lietuvos ir viso pasaulio duomenų palyginimą.

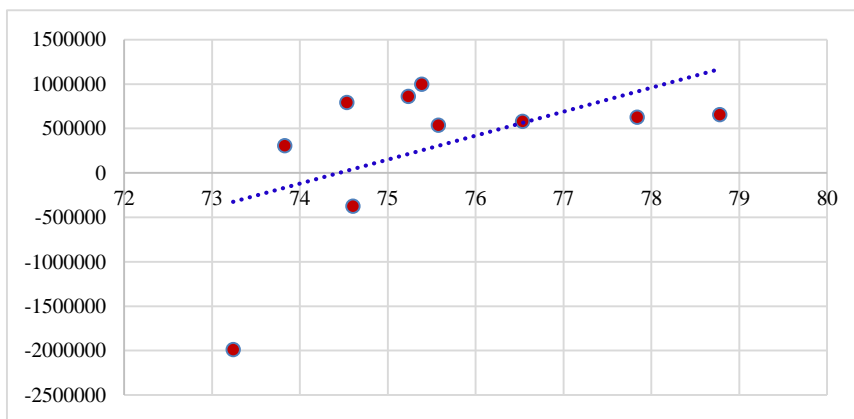

2 pav. Bankų padalinių skaičius (Šaltinis: sudaryta autorių remiantis World Bank (2018))

Iš pateikto grafiko galima pastebėti, kad pasaulio mastu bankų padalinių skaičius auga, todėl akivaizdu, kad globalizacijos aplinkoje daugelyje šalių bankai stengiasi priartinti finansinių paslaugų teikėją prie klientų didindami banko padalinių skaičių. Pagal pateiktą statistiką Lietuvoje bankų padalinių skaičius mažėja, tačiau tai neparodo bankų veiklos mažėjimo, kadangi būtent Lietuvoje didelis dėmesys yra skiriamas technologinei pažangai ir dėl šios priežasties vis daugiau kasdinių paslaugų klientams stengiamasi suteikti nuotoliniu būdu. Šiuo atveju padalinių mažėjimas rodo darbų optimizavimą ir klientų aptarnavimo nukreipimą kitais kanalais.

Bankų sektoriaus plėtrai įtakos turi ir šalies inovatyvumo lygis, jį parodo Pasaulio inovacijų indeksas (GII) (angl. *Global Innovation Index* (GII)). Pasaulio inovacijų indekso tikslas – užfiksuoti daugialypius naujovių aspektus, pateikiant gausią duomenų bazę, kurioje būtų išsamūs 126 šalių ekonomikos rodikliai, kurie apima 90,8 % pasaulio gyventojų ir 96,3 % pasaulio BVP. Šiandien daugelis aukštas, vidutines ir mažas pajamas gaunančių šalių naudojami GII kaip priemonė, kuria siekiama skatinti naujovių diegimo efektyvumą. GII prisideda prie dviejų svarbių sričių: renkant inovacijų rodiklius, indeksas padeda šalims geriau vertinti savo inovacijų rezultatus; nustatydamas stipriąsias ir silpnąsias vietas, jis padeda šalims stiprinti savo inovacijų politiką įveikiant iššūkius ir toliau plėtojant stipriąsias puses.

Bankinio sektoriaus Lietuvoje veikla yra stipriai veikiama globalizacijos procesų, todėl yra aktualu nagrinėti kaip šie procesai veikia bankų rezultatus. globalizacijos procesus. Aukščiau aptarus KOF globalizacijos indeksą galima nustatyti ar jis stipriai susijęs su bankų veikla ir iš vykdomos veiklos gaunamu rezultatu, todėl skaičiavimams bus naudojami 10 metų (2006–2015) Lietuvos bankų grynojo pelno ir Lietuvos KOF globalizacijos indekso rodikliai. Žemiau pateikiamas grafikas, pagal kurį matome dviejų rodiklių sklaidą (vertikaloje skalėje pateikiamas pelnas, horizontalioje – KOF globalizacijos indeksas).

3 pav. Lietuvos bankų pelno ir Lietuvos KOF globalizacijos indekso sklaida (Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Index of globalization: KOF (n.d.) ir Lietuvos bankų asociacijos (2018) duomenimis)

Iš pateikto grafiko matome, kad dauguma reikšmių yra išsidėsčiusios greta, o tai rodo gana stiprų ryšį. Apskaičiavus koreliaciją tarp Lietuvos bankų pelno ir Lietuvos KOF globalizacijos indekso per 10 metų laikotarpį (2006–2015), gauname reikšmę 0,53, kuri parodo, kad yra ryšys tarp šių dviejų rodiklių. Atsižvelgus į gautus rezultatus, galima daryti išvadą, kad Lietuvos bankų pelnas ir Lietuvos KOF globalizacijos indeksas yra neatsiejami vienas nuo kito. Augant KOF indeksui, poveikis pelnui yra teigiamas. Vykdam bankų pelno ateities prognozes yra galimybė atsižvelgti į KOF koeficiento reikšmes, kurios turėtų parodyti kaip keisis pelno rezultatai.

Išvados

1. Globalizacija yra sudėtingas procesas, kuris veikia daugybę skirtingų sričių. Ekonomikos ir finansų sritys yra vienos iš stipriausiai veikiamų globalizacijos padarinių. Vis dar yra svarstoma, ar globalizacijos kuriamos naudos yra pranašesnės už keliamas grėsmes, o po 2008 metų pasaulio finansų krizės daugiau autorių pabrėžia būtent grėsmes.
2. Globalizacijos lygį galima apibūdinti indeksu. Kadangi skaičiavimams naudojamos skirtingos sritys (politinė, ekonominė ir socialinė), gaunamas galutinis skaičius pakankamai tiksliai nurodo globalizacijos lygį.
3. Nors globalizacija turi ir neigiamų savybių, visgi bankų plėtrai suteikia daug galimybių. Viena iš jų yra galimybė pritraukti papildomų lėšų investuojant į kitas rinkas, kurios yra ne taip stipriai išsivysčiusios ir diversifikuojant portfelio riziką. Taip pat globalizacija suteikia tinkamas sąlygas bankų susijungimams. Tokiu būdu įeinama į skirtingus rinkos segmentus ir galima pasiūlyti skirtingas paslaugas nenaudojant papildomų išteklių. Susijungimai taip pat tiesiogiai siejasi su didesne rinka, kadangi susijungus dviems subjektams laikoma, kad atitinkamai turėtos rinkos dalys kuriant naują subjektą yra sudedamos. Be jau paminėtų sričių, globalizacija taip pat skatina technologinę pažangą, kuri yra neatsiejama bankų veiklos dalis. Kuriamos technologijos padeda pritraukti ir naujus klientus, ir papildomas pajamas finansiniame sektoriuje.
4. Vertinant bankų plėtrą atkreiptinas dėmesys į bankų padalinių skaičiaus kaitą. Palyginus padalinių skaičiaus kaitą Lietuvoje ir pasaulyje matome, kad visame pasaulyje bankų padalinių skaičius didėja, tačiau Lietuvoje – mažėja. Šiuo atveju Lietuvos išskirtinumas aiškintinas tuo, kad Lietuvoje veikiantys bankai pasitelkdami technologinę pažangą optimizuoja darbus ir aktyviai išnaudoja naujus kanalus klientų aptarnavimui. Taip pat plėtrai įtaką daro ir pačios šalies inovatyvumo lygis, kurį galima išmatuoti Pasaulio inovatyvumo indeksu. Remiantis atliktu tyrimu, kuo didesnis šalies indeksas, tuo didesnė galimybė, kad bankai bus pajėgūs generuoti didesnę pelną. Atlikus empirinį tyrimą, paskaičiavus koreliaciją tarp Lietuvos KOF indekso ir Lietuvos bankų pelno per 10 metų (2006-2015 m.) galima daryti išvadą, kad tiek KOF indeksas, tiek bankų pelningumas yra stipriai susiję. Tolimesnė bankų plėtros tendencijų analizė ir vertinimas bus atliekami pasirinkus papildomus kriterijus.

Literatūra

- Al-Rodhan, N. R., & Stoudmann, G. (2006). Definitions of globalization: A comprehensive overview and a proposed definition. Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security, 6(1-21).
- Álvarez, J. M., García, J. P., & Gouveia, O. (2016). The globalisation of banking: How is regulation affecting global banks. Global Economic Watch.
- Blackstone (n.d.). Blackstone to Acquire €1 billion Majority Stake in Luminor Through a Corporate Partnership . Retrieved December 9, 2018, from <https://www.fi.se/en/published/news/2018/new-nordic-baltic-memorandum-of-understanding>
- Buch, C. M. (2005). Distance and international banking. Review of International Economics, 13(4), 787-804.
- Claessens, S., & Van Horen, N. (2008). Location decisions of foreign banks and institutional competitive advantage.
- Das, D. (2010). Financial globalization: growth, integration, innovation and crisis. Springer
- Energizing the World with Innovation. (n.d.). Retrieved January 9, 2019, from <https://www.globalinnovationindex.org/home>
- Fife, B. L., & Lindsey, B. (2002). Against the dead hand: The uncertain struggle for global capitalism. John Wiley & Sons.
- Gaburro, G., & O'Boyle, E. J. (2003). Norms for evaluating economic globalization. International Journal of Social Economics, 30(1/2), 95-118
- Globalization | Definition of globalization in English by Oxford Dictionaries. (n.d.). Retrieved September 22, 2018, from <https://en.oxforddictionaries.com/definition/globalization>
- Globalization: Threat or Opportunity? An IMF Issues Brief. (September 20). Retrieved 2018, from <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm#II>
- New Nordic-Baltic Memorandum of Understanding. (n.d.). Retrieved September 22, 2018, from <https://www.fi.se/en/published/news/2018/new-nordic-baltic-memorandum-of-understanding>
- Stankevičienė, J., & Lakštutienė, A. (2012). The research on determinants of foreign direct investment raising and their change trends in the baltic countries. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, 33(4), 69-79.
- Tröger, T. H. (2012). Organizational choices of banks and the effective supervision of transnational financial institutions. Tex. Int'l LJ, 48, 177.
- Index of globalization: KOF. (n.d.). Retrieved September 28, 2018, from <http://geographylaunchpad.weebly.com/index-of-globalization-kof.html#>
- Lietuvos bankų asociacija (n.d.). Profit (Loss) of Banks. Retrieved December 9, 2018, from <https://www.lba.lt/en/profit-loss-of-banks>
- MOST Annual Report (2001). Retrieved September 20, 2018, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125768>
- Wildmann, C. (2011). What drives portfolio investments of German banks in emerging capital markets?. Financial Markets and Portfolio Management, 25(2), 197-231.
- Commercial bank branches (per 100,000 adults). (n.d.). Retrieved December 9, 2018, from <https://data.worldbank.org/indicator/FB.CBK.BRCH.P5>
- Stanikūnas, Rimantas. (2008). Lietuvos komercinių bankų koncentracijos analizė ir plėtros tendencijos. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla

TRENDS OF BANKING SECTOR DEVELOPMENT UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Neringa BEINARAVIČIŪTĖ, Asta VASILIAUSKAITĖ

Abstract. Researchers often describe globalisation in different terms, attributing social, economic, political, and other aspects to this concept. Nevertheless, it is commonly acknowledged that globalisation is an integral part of the economy that can have both positive and negative qualities. Since banks are an integral part of the financial market as well as that of the economy, it is important to stress the effect of globalisation on banking institutions. The main ones are fund attraction, mergers, and technological advancement. However, threats are also noted, which are identified with respect to banks as currency or financial crisis. The KOF globalisation index is recognised around the world and widely used. This measurement includes three areas: social, economic, and political. Noting that banking development under the conditions of globalisation can have a negative impact on banking activity, the finance sector, and, finally, the economy of the whole country, it is important to control the potential risks. Due to this reason, the Nordic-Baltic countries (NB8) signed a cooperation agreement, under which experts of all these countries discuss various topics and create potential action plans to tackle the arising problems. The main goal of the paper is to identify the criteria that influence bank development and assess emerging trends.

Keywords: banking development, globalisation, development trends, opportunities and threats, banking market, KOF index, NB8 cooperation agreement, profit, Global innovation index.